

СТАНОВИЩЕ

за

Дисертационният труд на **Найден Владиславов Тодоров** на тема:
**„Развитие на симфоничните оркестри в България, история, проблеми днес и
възможни решения”**

за присъждане на научно-образователната степен „доктор”

департамент „Музика” – Нов Български Университет

Професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”

Научна специалност: Музикознание и музикално изкуство

Научен ръководител: професор д-р Милена Шушулова - Павлова

от

професор д-р Деян Евгениев Павлов – преподавател по „Оперно пеене с диригент” –
катедра „Музикално-сценични изкуства” към Вокален Факултет и „Оперно-
симфонично дирижиране” – катедра „Композиция и Дирижиране” към ТКДФ при
Национална Музикална Академия „проф. Панчо Владигеров” – София

Найден Тодоров е роден през 1974 година в Пловдив, България. Първите си уроци по пиано получава на петгодишна възраст, а на 16 години прави диригентския си дебют. Голямо влияние върху формирането му като диригент са оказали Александър Владигеров в България и професор Карл Йостерайхер във Виена. Още като ученик той печели награди от наши и международни конкурси, а през 1990 година създава и свой младежки оркестър, с който повече от 10 години осъществява редица концерти в България, Австрия, Чехия, Словакия и Германия и записва няколко компактдиска. По това време започва да учи дирижиране при дългогодишния главен диригент на Пловдивска опера Кръстю Марев и след това продължава обучението си по оркестрово дирижиране при професор Урош Лайовиц, хорово дирижиране при професор Гюнтер Тойринг и оперно дирижиране при професор Конрад Лайтнер в Университета за музикално и сценично изкуство във Виена. По време на своето следване той е стипендиант на Фондация „Борджезе”, Фондация „Св. св. Кирил и Методи”, Ротари клуб – Виена, Ротари клуб – Йерусалим и швейцарската фондация “Джордж Уохтер”. През 1995 година започва първата си постоянна работа като диригент на симфоничния оркестър във Враца, няколко години по-късно е назначен и за главен диригент на Видинския симфоничен оркестър.

През 1996 година е поканен от израелската фондация „Ленард Бърнстейн“ в Академията Рубин в Йерусалим, където специализира при диригента на Израелската филхармония Менди Родан. Същевременно свири като тромпетист в симфоничния оркестър в Йерусалим, където има възможността да работи с музиканти като Дейвид Шалон, Серджо Комисиона, Лорин Маазел, Кшищов Пендерецки и много други.

Запознанството през 1996 година в Лос Анжелис с големия композитор Джери Голдсмит разтваря пред младия диригент вратите към един нов свят – филмовата музика. Оттогава Найден Тодоров редовно прави концерти, посветени на този жанр, като само през последното десетилетие ежегодно изнася концерти в Мюнхен със симфонична музика от някои от най-прочутите саундтракове на нашето време.

През 1997 година той създава в родния си град фестивала „Тракийско лято”. Година по-късно получава първия си постоянен международен ангажимент – в Хайфа,

Израел, със Северно-израелския симфоничен оркестър, където е избран между повече от 150 кандидати за постоянен диригент на оркестъра.

В следващите години Найден Тодоров гостува на сцените на редица от най-големите културни центрове в Европа, Азия, Африка и Америка.

През 2000 година, е поканен за Музикален директор на Пловдивската опера и филхармония, като се оказва най-младият диригент в България на такава позиция. В Пловдивска опера в началото на 2001 година е неговият оперен дебют с премиерата на „Тоска” от Пучини. С Пловдивска филхармония записва симфониите на Луис Глас за датската фирма Данакорд, както и над 100 компактдиска за американската компания ММО. На летния фестивал в Античния театър дирижира концерти и спектакли на Пловдивската опера, с участието на изявени български и световни певци.

През 2001 година, след няколко години съвместни проекти за американската звукозаписна компания ММО, Найден Тодоров излиза за първи път на сцена с оркестъра на Софийската опера, в концерт на първия майсторски клас на голямата българска дива Райна Кабаиванска.

Оперният дебют на Найден Тодоров в Софийската опера е през 2002 година с Вердиевата „Травиата” Отново в Софийската опера е и неговият балетен дебют през 2003 година, с „Ромео и Жулиета” от Сергей Прокофиев.

Със Софийската опера Найден Тодоров записва за фирмата NaXos балета от Лудвиг Минкус „Дон Кихот”, както и оперите на Рахманинов „Алеко”, „Рицарят-Скъперник” и „Франческа да Римини”. 2006 година на сцената на Софийската опера той осъществява и първата си съвместна продукция с швейцарския режисьор Джан Джаноти – операта „Италианката в Алжир” от Росини, поставяйки началото на дългогодишни плодотворни творчески отношения.

През 2005 година Найден Тодоров за първи път има творчески контакт с Grandopera Wichita, състав, с който реализира различни продукции през годините – „Аида” от Верди, „Тоска” от Пучини, „Вилхелм Тел” от Росини.

В периода 2005-2017 Найден Тодоров е директор на Държавната опера в Русе, с която участва в множество престижни форуми в различни страни в цяла Европа.

За работата и дейността си с Русенската опера Найден Тодоров получава различни награди, сред които няколко „Кристални лири”, „Златна книга”, „Емил Чакъров“, „Музикант на годината”, а през 2016 година е удостоен и със званието „Почетен гражданин“ на град Русе.

През 2006 година талантливият диригент прави своя дебют с Берлинския симфоничен оркестър и само година по-късно е поканен да дирижира и концертите от турнето на състава в най-големите градове в Япония.

През 2009 година изнася първия си концерт в зала „Чайковски” в Москва с филхармоничния оркестър на град Ярослав, а през 2010 дебютира и във Виенската Volksoper, дирижирайки спектаклите на балета „Лешникотрошачката” от Чайковски с Виенския държавен балет.

През 2013 година Найден Тодоров се дипломира като мениджър в областта на културата в Нов Български Университет, където през последните години е поканен да изнася лекции. През 2019 година той е председател и на престижното жури на певческия конкурс „Гена Димитрова“, с членове Александрина Милчева, Дарина Такова, Калуди Калудов и Адриан Холендер.

Също така участва и в редица международни кросоувър проекти, между които поредица концерти с кийбордиста на Дийп Пърпъл Джон Лорд, както и специални проекти с американската поп-певица Анастейша, Дъги Уайт от Рейнбоу и концерти със звезди от света на музикъла като Анна-Мария Кауфман, Стив Балсамо, Касия Ласка и много други.

През 2004 той е обявен за постоянен гост диригент на Софийска Филхармония, а по-късно става главен гост диригент, а от началото на 2017 година е избран и за неин директор.

През 2005 година Найден Тодоров получава своята първа „Кристална лира“ за изпълнението със Софийските филхармоници на Втора симфония от Густав Малер. През същата година осъществява и нов запис на Националния български химн, със солисти Райна Кабаиванска, Никола Гюзелев, Роберта и Орлин Горанов.

За популяризирането на българската музика със същия оркестър получава и наградата на Съюза на българските композитори „Златно петолиние“, по-късно и наградите „Златна книга“, Плакет на Президента на Република България и много други.

През 2008 година, заедно със Софийската филхармония и солистите Светлин Русев, Людмил Ангелов и Борислав Йоцов, Найден Тодоров дебютира в залата на Юнеско в Париж.

През 2009 година, отново със Софийската филхармония прави и своя дебют в Москва, в залата на Большой театър. От 2018 година, като част от образователната политика на Софийската филхармония, Найден Тодоров става водещ на предаването за класическа музика на Българската Национална Телевизия – „На концерт с БНТ 2“.

В началото на 2018 година той дирижира Софийската филхармония и на концерта, откриващ Българското председателство на Европейския съвет в световноизвестната зала БОЗАР в Брюксел.

През 2019 година Disney организира първото голямо представяне на Star Wars in a Concert в най-големите градове в Китай, с участието на Софийската филхармония под диригентството на Найден Тодоров.

През 2020 година получава Наградата за хуманитаристика „Богдан Богданов“, на 1 ноември 2021 – отново „Кристална лира“, а през септември 2022 – Наградата за култура на Столична община. Страстен почитател на фентъзи жанра и запален геймър, през 2021 година Найден Тодоров публикува книгата „Полъх от ангели. Разкази“. През 2022 година паметни за Софийската филхармония и Найден Тодоров са концертите в „Златната зала“ на Музикферайн във Виена на 17 май, в зала „Лисински“.

На 22 октомври 2023 година – гостуват на Държавния симфоничен оркестър на Солун. През октомври 2022 Найден Тодоров е избран отново за директор на Софийска филхармония.

В периода февруари-юни 2023 е служебен министър на културата и отново заема същия пост от април 2024.

Дисертационният труд се състои от Въведение, Четири Главни Глави, Обобщения, Препоръки към обекта на изследване, Приноси, Публикации, Библиография и Приложения. 258 страници с 36 стр. приложения.

Актуалност на темата - в България до настоящия момент няма предложен исторически преглед на симфоничните оркестри. Съществуват трудове за оперните театри, за композиторите – като създатели на творчество и произведения, но липсва специализирана литература и научни изследвания за историята и развитието на симфоничните оркестри. 30 години има липса на информация – като фактология и

източници – унищожени са архивни документи или са в невъзможност да се ползват за научни и изследователски цели. От друга страна, през последните години са направени редица опити за реформиране на сектора, без предварително да е извършен анализ на влияещите фактори върху резултатите от дейността на симфоничните оркестри в България. Не приложени различни модели за установяване значението на стратегията като влияещ фактор върху постиженията на симфоничните оркестри и да се прецени коя форма на мениджмънт е най-подходяща за България. Тези аргументи, съчетани с лична необходимост и интерес, са причини за насочването към разработване на настоящата дисертация на кандидата.

Обект на изследване е историята и настоящото състояние на Софийска филхармония, както и историята на оркестровата практика в България. Всичко това е пречупено през призмата на добрите световни практики.

Предмет на изследване са методическите и приложните аспекти за разкриване на възможности с цел подобряване продуктите от труда на музиканти, оркестранти, мениджъри, солисти и водачи на групи, чрез повишаване на тяхната мотивационна и емоционална ангажираност с институцията, от която са неразделна хармонична част.

Цел на дисертационния труд е да се осветли историята и оттам да се установи настоящото положение на симфоничните оркестри в България, като акцентът е най-вече състоянието на Софийска филхармония. Да се заимстват някои иновативни аспекти и организационни практики на най-добрите европейски и световни филхармонични структури и се направи опит да се имплантират в българската музикална културна среда за осъществяване на организационна промяна чрез подобряване мениджмънта на симфоничните оркестри.

Постигането на така формулираната цел извежда за изпълнение **следните задачи:**

1. Да се постави теоретична основа на структурата и управлението на симфоничните оркестри.
2. Да се вникне исторически в зараждането и развитието на оркестровото изкуство в България.
3. Да се изследва аналитично състоянието на оркестрите и развитието на музикалните (симфоничните) институции в България.
4. Да се разгледат критично културните реформи при музикално-сценичните изкуства в България.
5. Да се представи и анализира структурата и управлението на Софийска филхармония (към 1 януари 2020).
6. Да се апробира модел стратегията като влияещ фактор върху значението на резултатите от дейността на симфоничните оркестри, за да са част от културната индустрия и да имат обществено-социална дейност.
7. Да се анализира законодателната рамка за управление на сценичните изкуства в България.
8. Да се представят интегрирани критерии за оценяване на симфоничния оркестър у нас, от които да произтичат начините за неговото финансиране и управление като културна институция.

Научноизследователска теза на дисертационния труд

Симфоничният оркестрант или солист постига три вида резултати (музикални, икономически и социокултурни), тъй като осъществява дейността си в организация,

където резултатите също се измерват в тези три направления. Организационната стратегия е основен влияещ фактор върху резултатите от дейността на симфоничните оркестри, за да са част от културната индустрия и да имат обществено-социална дейност. Независимо от многоаспектността и комплексността на труда на филхармоничния музикант, той подлежи на управление, резултатите от него могат значително да се подобряват чрез приложението на подходящ методически инструментариум за обучение и за развиване на неговите възможности за индивидуална, а оттам и за организационна промяна.

Подход и методология на изследването в дисертационния труд

За реализацията на изследването са използвани методите на исторически анализ и синтез, сравнителен метод, проучване на мнения и оценки, социален експеримент и др. Подходът е аналитичен – проучват се и се събират факти за оркестрите в България и извън нея. Методите са на съпоставяне и историографска обосновка на събраната цялостна информация. Приложени са футуристични елементи за оценка на възможностите за развитие на сектора, съобразно съвременното глобализиране на социалната среда и особено след като България е част от общото Европейско културно пространство.

Като източници на информация са използвани: документи, свързани със законодателни инициативи – закони и постановления; Държавен вестник; Електронни източници и информация от сайтове на световни и европейски оркестрови състави (Симфоничен оркестър на БНР; ORF Виена; RAI; SWR; Виенска опера; Метрополитън; Маринский театър; Миланска скала; Младежки оркестър на Европейския съюз; Оркестър Симон Боливар и др.); Официална отчетна документация, публикувана от Министерство на културата; Комитет за култура; Държавен архив; Алманаси и енциклопедии; Книги и списания, подробно описани в раздел „Библиография и сайтография“; личен архив на докторанта и т.н.

Възприети ограничения в дисертационното изследване

Въведените в изследването ограничения имат своята аргументация, а именно: изведен е приоритет в изследването на вътрешните фактори, влияещи върху количествено и качествено характеризиране на труда на филхармоничния музикант; проучването на факторите на външната среда се основава на диагностичен анализ, експертни оценки и статистически данни. Стеснен е обхватът на симфоничните оркестри, обект на изследването до 20, съобразно достъпа до публична информация за тях. Това стеснява обхвата на конкретното настоящо проучване.

Обхват и структура на дисертационния труд

Първо, проучване и анализ на съвременни, актуални литературни източници и обобщаване на съществени теоретични въпроси, свързани със съществуващите теоретични постановки на проблема за симфоничния оркестър, т.е. същност на оркестъра и видове, според състава, според акта на създаване, според оперативните цели. Второ, разработване и адаптиране на методологически и методически положения за оценка и анализ на влияещи фактори върху резултатите от дейността на симфоничните оркестри в България. Разгледани са етапите на развитие на музикалните (симфоничните) институции в България и процесът на културни реформи в музикално-сценичните изкуства у нас. Трето, следващата глава на дисертационния труд представлява практическо изследване, насочено към реализация на методиката. Извършено е апробиране на модел за значение на стратегията като влияещ фактор върху

резултатите от дейността на Софийска филхармония. Извършен е исторически преглед на организацията; Състоянието на управленската ѝ структура към януари 2020; Представена е Стратегия за развитие на Филхармонията за периода 2018-2021; Аprobацията е извършена чрез илюстрация на планиране и реализиране на концерт на институцията. Четвърто, представени са идеи за осъществяване на организационна промяна чрез подобряване мениджмънта на симфоничния оркестър, посредством изграждане на институционална политика в посока културна индустрия или обществено-социална дейност, както и някои основни аспекти, оказващи влияние при избора на политиката на управление. Предложени са интегрални критерии за оценяване на работещите в симфоничен оркестър.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Приноси с културално-мениджърски характер

1. Аргументирано е изведена тезата, че трудът на симфоничният музикант има двойствен характер – от една страна той е личен ресурс и същевременно е капитал на организацията, която е заинтересована да го развива. Симфоничният оркестрант или солист постига три вида резултати (музикални, икономически и социокултурни), тъй като осъществява дейността си в организация, където резултатите също се измерват в тези три направления.
2. Систематизирани са редица интегрирани критерии за оценяване на човешките ресурси в симфоничния оркестър у нас, от които да произтичат начините за неговото финансиране и управление като част от културната индустрия с обществено-социална дейност.
3. Обосновано и доказано е, че независимо от многоаспектността и комплексността на труда на симфоничните музиканти, той подлежи на управление, резултатите от него могат значително да се подобряват чрез прилагането на подходящ методически инструментариум за обучение и за развиване на неговите възможности за индивидуална, а оттам и за организационна промяна.

Приноси с приложен характер

4. Историкографски е представено развитието на симфоничния оркестър от Освобождението до наши дни като част от сценичните изкуства. Изведената линия в дисертацията е подкрепена с доказателства и са показани възможни последващи пътища за неговото израстване като музикален и обществен инструментариум, използвайки опита на различни професионалисти в областта, но и този на националния оркестър на България – Софийска филхармония.
5. Извършен е критичен анализ на културните реформи при музикално-сценичните изкуства в България. Дефинирана е законодателна рамка за управление на сценичните изкуства в България
6. Предложен и апробиран е модел на стратегията на Софийската филхармония (национален симфоничен оркестър) и значението му като фактор, влияещ върху резултатите от дейността на симфоничните оркестри в цялост и като част от културната индустрия на страната (в случая Република България) и региона в Европа и Европейската общност (възможни бъдещи влияния при разрастване на философията и практиката на културната дейност на институцията. Тази мащабна и важна дейност има обществено-социален и образователен характер и би могло да е пример за подобни оркестри, на базата на цялостното дело на Софийска филхармония.
7. Направените изводи, поднесените масив от информация, дадените дори примери и практики, предложените в приложенията данни и интервюта, могат да бъдат основа

на последващи научни и приложни изследвания в областта на оркестровото дело и мениджмънт.

Заключението на дисертационния труд се съдържат две групи въпроси: първо, аргументация за изпълнените задачи по цялостното изследване и постигане на основната цел; както и доказателства за потвърждаване на изследователската (докторската) теза; второ, извеждане, включително с необходима аргументация, на насоки за бъдеща работа и изследвания в областта на мениджмънта на симфоничния оркестър за осъществяване на организационна промяна чрез подобряване управлението на организационната структура. Включени са обобщения и препоръки към обекта на изследване.

От позицията ми на диригент с 40 години професионален опит на сцена съм впечатлен от дисертационния труд на кандидата, не само от цялата информация, която е синтезирал и подредил, но и от иновативните идеи и предложения, които той предлага. С оптимизъм поглеждам в бъдещето и се надявам този труд, да бъде прочетен от значителен брой хора, занимаващи се с тази „мисия“ и да им служи като пътеводител за техните дела.

Убедено препоръчвам на научното жури да присъди на Найден Владиславов Тодоров научно – образователната степен „ доктор“.

10.09.2024г.

Професор д-р ДЕЯН ЕВГЕНИЕВ ПАВЛОВ